

TANDORI DEZSŐ

A huszonnyolcadik év

„Ó, drága Sz. L., annyi szerelem, vagy oly kevés után, még ő is: egy veréb”

I. Észnél maradandóbb

*Huszonnyolc év se volt egész a tenger
alatti terem, melyből visszatértem,
de már ott, hogy véget sem ért
e megannyi év, hallottam, fullaszt csak
az emberek hangja, szava, nem is szólít,
és – mire megyünk ketten – én is
kezdtem hozzájárulni ehhez az eltávolodáshoz.*

*„Észnél maradandóbb!” kiáltottam magamban,
ahogy ott mentem a minap Duna-parton,
már az utolsó halál után, az év, az év,
a tenger alatti terem, a 27 és 2/3 év,
és a madárhalál, oly rettentő rövidnek is mondható,
furcsa, hogy itt is 2/3, itt 7 és 2/3 év után.*

*Meg nem keményítheted szíved, de ép eszed
megőrzésében segít, ha badarságokat mondasz,
pl., ha emberek hangja, inkább te szólítod mégis
őket, hogy tessék, nem fogsz temetést játszani
bizonyos vallás szertartásai szerint, hol is
a szegény megboldogultat úgy elbúcsúztatják
mindentől, még a fiókos kakukkos óra
zöldült réz fogantyújától, a Duna-parttól,
kedveseinek tabáni temetési helyétől, is, na,
ismétlem, minden mástól, úgy, de úgy, hogy
a gyászoló hozzátartozók bújnának legszívesebben
a koporsóba, vigyék őket, vagy a föld alá, s kremó.*

Nem, akkor már jobb a szívet keményen: „Nem, nem ez a fotel karfája volt az... ez a fotelkarfa, ez a szőnyeg, ez a szárnyas ajtóél, ez a kályhatető, ez a trikóm, ez a megnőtt hajam, lenyíratlan, neki, végre, bújhatott alá, nem, ha megnyíratkozom, ha az ajtó szárnyát megsimogatom, ha ugyanúgy integetek neki, mint amikor még élt, amikor napom 16 óráját, télen 8-9 óráját stb. töltötte velem, amikor a számára legveszélyesebb, örült helyekre – égő gáz, zuborgó víz, mosószeresek – kijött volna, amikor folyton le kellett ráznom őt, mert életveszély volt egy ajtó csukása, de hallgattam miatta kényszerűen a könnyűzenei rádiót, mert arra énekelt, nem, a szív kemény, ezek a dolgok vagy mind nincsenek, vagy nem idézik halottam emlékét”.

Nem, és ily badarságokat: „Akinek egyszer igazgatótanácsi tagsága volt a MU-nál, a Real Madridnál, nem megy el a Kissingeri Falken vagy a Chemnitz Dynamo tulajdonosának”, értsd, nagyon nehéz lesz s nem is lehet pótolni őt, ilyen még egyszer, nincs az a szerencse, hogy e csodát stb., Kosztolányi; Totyi volt Az, ő volt az a Madár, az a Veréb, az Abszolútum a maga nemében”; ily badarságokat. Vagy Eliot: hát én tényleg láttam. S a megfulladásnál enyém, a (pedig tavasz lett! s ő nem látja!) lombok alatt, kicsit ki is mondvá, gondosan intve egy Opelnek, menjen, le, a Rakpartra, enyém marad az észnél maradandóbb.

*Amivel kitörölhetem, végső soron, a seggem.
Hát ezt akkor erről. De a franc nem viszi el, nem visz el.*

II. A túl korán jött öröklét

Kezdődött, annyiszor megírtam – és szinte senki se tudja, miért is tudná –, huszonhét és kétharmad éve, egy véletlennel, egy váratlansággal, egy kipottyant madárfiókkal, sic, így a ritmus. A csipogás nagy ritmusa, a megmentés „hogyan”-jának teljes ismeretlene. Gondolom, ha a publikációkra, az itthoni kártyabajnokság

harminckét évére, az ép eszemre és még elviselhető egészségi állapotomra épült az elmúlt négy évtized, belőle csaknem

három rájuk, kik voltak vagy harmincöten, de ha ehhez vesszük még a pár boldogtalan napot, boldog napot élő menthetetleneket, az Aprószentek Madárlelkeit, hát ötvennél többen lehettek. Mind könyvből olvasható, kottából csak az elkövetkezők a játszhatatlanok.

Nem tudom, hogy lesz. Sok kalitka, egy négyes tömb így, megmaradt, egyik csak az, amelyből Totyi a túl hamar elkövetkezett öröklét utasa lett. Egyre gyengült, végül mindenhová bezuhogott, és nem tudtuk, hurut, szívgyengeség, fertőzés, vitaminhiány, s csak az előregedés ellenszerét nem tudtuk találgatni se.

Mondhatnám, mindegy. Mondhatnám, ez próza: az élet prózája. Ez! Kemény a szív. A teljes józanság – ritkán a bódulat – tökéletes ellenszer, mint más ily ellenszerek: semmit sem ér. Eredménye is semmi, akár utóhatása. A tenger alatti terem nem öröklét ittenijére volt berendezve. Én akartam: legyen ő végre, csaknem huszonhárom év után: szőlő veréb, egyedül velünk élő madár, és benne volt a pakliban, hogy végeszakad – csak ki hitte, már a huszonnyolcadik évben! megannyi tervem közt... még, könyvek, és, még, és, mi, még, és, már, mi, nem... ez így apróra hullt, ez lenne „örület”, de észnél maradóbb, mint tehetetlenség postáján maradó, váró küldemény, a tenger jár emlékeivel, a néma, jót nem hozó, józan, néma tenger, melynek körbefűlnak lakói, kik nekem már szólítatlan idegenek. S nem.

III. A kihalt ürestér-erő

Ahogy hajnalonta felharsan valakinek a konyhai munkákhoz a zsebrádió, gyenge, de tiszta kis szerkezet, szól valami, amit magam nem hallgatnék – hírek, tájviszonyok, időjárás, gazdaság, „kultúra”, politika –, van ennek (ma vettem észre) valami olyan furcsasága, amit Totyi-vesztésemre, egyáltalán, vadmadár-vesztésemre tudtam vonatkoztatni. Talán az elem gyengül már, jó, vagy a készülék

nincs a legalkalmasabban odatámasztva a kis
belső párkányhoz, sok minden meg-lehet,
mégis, aki hallgatja, e velem élő valaki,
eljött, a gáztűzhelyhez lépett, közben társalogtunk,
és a kis rádió hangja halkult, recsegős lett,
majd hogy az illető a konyhapulthoz, hol a rádió
áll, visszatért, a készülék hangja kitisztult megint,
jelentősebb lett, érthetőbb. A test! az emberi test
(történetesen), szerintem így nevezhető, a térerő
(egy fajtája), íme! A dolog ismeretes
volt számomra, de most nem ezt akarom elmondani,
s mindjárt elmondom, hogy mit is nem.

Ezt mondtam – mert hallgatás van leginkább, mi legyen,
s e hallgatásnak magam vagyok az oka:
én mondom: Totyi jobban itt van velem, jobban itt van ő,
helyén hogy egyelőre nincs más, nincs madár senki más,
és kell nekem ez az együttlét legalább, nem emlék,
de a rettentő fizikai és érzelmi (igen, egy veréb! de...)
közelség, a vesztés, a magamra-maradás
legjobb változata még mindig ez, így nem lelkesedem
beszélgetésekért, más ember-érintkezésekért,
így nem kettőzöm meg magam cigarettával, itallal,
bár a jegyzetelési-némaság is oldódni fog, íme, verset is
írok, és elintéztem az első (elmaradtam sok fordítás
és „sok Totyi” miatt velük) szacikket, esszéket csakígy.
Tehát az ép eszem gyakorló változata visszatér,
nem csak a kötelezettségvállalás, de nem tér
vissza a nem-igazi-térerő, az üres-térerő
hajhászása (mint mondtam imént), a kapcsolatlanságban
az álsággal „mégis”, csak állítva, állítólagosan
tartott kapcsolat. Nem szólok rendesen, mint rádió,
és ha nem mondhatom is, hogy recsegek,
mert az fingást jelentene, humorcentrikus
világunkban, és a „befogadók” találnának valami „lényeket”,
mely kereskedelmi; köz-; régen és ma is azt
mondják, érthető; nem, nem recsegek, csak nem szólok
tisztán. („De rég szóltál már egy tisztát”, jó, hehe)...

Hogy elintéztük e kis közjátékot, még egyet közbeiktatok. Volt egy nyaram, magam voltam itthon csak Totyi és én, és azt is mondhatnám: zen sugárzás volt, hogy nincs beszéd, emberi beszéd, az élnek-madarak-kik alapján, Apokrif volt a világ, szent szövege szólt, több, mint bármi, de bármi-szent-beszéd, megcélzás, összetartó eszme szava, taktika (jaj, gyakorlat, ó, jaj... Tóth Árpád szavai), a lélektől-lélekig volt meg nekem Totyival, de kicsit minden vadmadárjelenléttel, a szerencsétlenebb kalitkalakók (ők boldogok voltak úgy!, ketten, Rudi és Csutora, mindketten hosszú életűek, például a szintén hosszú életű Alíz után (Szpéró, Alíz és Totyi volt a három szívem-közepe-veréb-tojó), Mellettük voltak, persze, mások, Samun kezdve, nevük nem sorolom, könyveimben fellelhetők), tehát hiába, hogy 1996-ban meghalt, szívrohamban (igen!) a hozzám mindig oly rajongva húzó rám összpontosító (és kutyánkra!) Alíz, igen Szuszi kutyánkkal nézték egymást ketten ők, az a majdnem egy év, Totyi érkezés(e)ig, nyugalomban és térerőben telt, a két vadmadár pusztja jelenléte miatt.

Most nincs senkim, s nincs térerőm üres-tér erő közegében élhetek, bár, mondom, Totyi így azért sokkal inkább van jelen, lehet velem, mint ha valakit (leakasztani azért nem lehet így valakit, s nem is akarok kenderikét, zöldikét, egy verebet), nem, ez a Kléev-hercegnő-szindróma lett, ha annyian voltak már kékharisnyák, Bovarynék, hadd legyek én szívem valódi mélyén a Kléev-hercegnő-képlet, az is vagyok, Totyi nélküli kitartásomban én is az vagyok.

Csak mégis, mondtam, ma hajnalban, ezt. S válasz nem jött. Ez most nem ide tartozik. Tudom, kellemetlen mondás „idehaza”, nem behízsgáló 2 helyen: a világban „átallján” (de hol már a világ), a jóbarátoknál (de ők szenvedhetnek ugyanígy, s a jóbaráti, jó-laptársi, jó-irodalmi kapcsolat kicsit mindig az iskola-a-határon-medvei végső reménytelenség mégis szoros összetartozásából táplálkozik), hagyjuk,

*a francba ott egye meg, hiába nem gondolok egész nap
a bánatomra, ha Totyira 789-szer gondolok, ajtaját
s kalitkáját kezemmel megérintem 73-szor, hiába, hogy benn
fejemben egy rolót lehúzó – „Nincs oknyomozás, miért volt,
miért adódott ez így” –, hiába, ha igazságszempontúan
– ÉS MA IS CSAK AZ IGAZSÁGOT KERESNI INDULTUNK ÚTNAK ILYEK, MAGUNK
rosszul szólok, nincs Totyi részéről térerő, egy vadmadárnyi,
annyi sincs. Totyi meghalt, s valahogy semmi sincs és senki sincs.*

Gyerünk akkor, angyalom

„Mint a műtőasztalon”

T. S. Eliot

*Míg a szervezetet valóban vitális kór nem támadja meg,
melyen aztán jóakarátú, kétségbeesett hozzá nem értők bütykölni
kezdenek, sok mindent kiáll a szegény szervezet, legyen az bár
egy huszonöt kilós fehér lengyel alföldi pásztorkutya, vagy egy
három dekányi barnás veréb madár. De amikor a baljós jelek
megértésével kell már foglalkoznunk, sokszor jobb feladnunk,
megvárni, mi lesz, csak lesz valami, jobb az is, mint igyekezettel
javítani, hinnénk, s a dolgon tovább rontani. A balsejtelmek tárgya
nem mindig látszik teljes mérvén mindig „mára”. Valami egész
másról van szó, s bár nem vagyok a hasonlatok barátja, repül
valami lasszó, tünetek sora kerül, melyeket értelmeznünk kellene,
s talán a legrosszabb az, hogy egész nap ezzel törődünk, vele,
akinek állapota nem javul, bár azt se tudjuk, mit vettünk volna
alapul. Mindegy (most már, ebben az esetben), a szem végsőt rebben,
lenyaklik a nyak, mit gyötörjem magamat, a dolognak megvolt
a maga ritmusa, s még jó, ha forma szerint nem hosszú a haláltusa.
Azok a váratlan sikolyok száráskor! Máskor? Frotty, annyi se,
kint volt. Most néha kín volt. S a fenék nyomogatása, a gondokat
okozó kloáka. Beragadt egy tojása? Februárban? Vigye ki az olaj.
De akkor a szervezet legyengülése a baj. Hurut? Mi okozhatta?
Esténként lefekvéskor a zsemlemorzsa? Ugyan. A túl meleg ivóvíz?
Aligha. S hogy olyan szép zöld volt mindig a kalitka: a hazahordott*

fű, a legjobb saláta? Az okozhatta? Vagy ahogy meg lett mosva, a nagy edényben valami mosogatószer lepedéke? Elég, elég e hiábavaló önemésztésből. A végén már a kalitka széléről leszédült, igaz, utána magához tért. Ismerjük a történetet az itt élt, itt meghalt több, mint harminc madár esetéből. Gyerünk, akkor, angyalom, mint az Eliot bácsi mondja, mint a műtőasztalon.

